

da se poveo za Vukom i Daničićem. Ova su dvojica sigurno uzeli tu imenicu iz staroslovenskog prijevoda sv. Pisma, što su ga nedjeljom čuli pjevati kod liturgije. Staroslovenski naime prijevod upotrebljava imenicu **притча**. Tako nalazimo zapisano u Četveroevanđelju Zografskom i Marijanskom i u kasnijem Nikoljskom Evanđelju. U vrijeme prvih slavenskih prevodioca bila je sigurno riječ **притча** najviše upotrebljavana za oznaku parabole, premda se već onda »simile est regnum coelorum« prevodi **оунодоби сѧ**. Daničić, Vuk i Iveković morali su bolje paziti kod prevodenja. Da pak uistinu nisu previše pazili kod prevodenja riječi parabola, svjedoči nam to što su i *proverbium* i *similitudo* preveli s imenicom priča. Premda *proverbium* i *similitudo* dolazi u sv. Pismu u istom znamenovanju kao i parabola, ipak su mogli, kao prvi naši jezikoslovci, i u našem jeziku potražiti navedenim riječima hrvatske sinonime.

Sve nam ovo dosele spomenuto dokazuje, da priča nije dobar prijevod za parabolu. Prilika, prispodoba ili poredba je ispravan prijevod ove hebrejske, odnosno grčke riječi, i jedino ove imenice najbolje odgovaraju pojmu parabole u hrvatskom jeziku. Bolje bi zato bilo, da budući prevodi sv. Pisma prevode ovako: »A kazao im je priliku, prispodobu ili poredbu. »Prilikuje, prispodablja se ili poređuje se kraljevstvo nebesko...«

D. Hren.

Bibliografija.

Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie publié sous la Direction du Rmme Dom Fernand Cabrol Abbé de Farnborough et du R. P. dom Henri Lecierq Paris 1907.

Još god. 1864. objelodanio je Abbé Martigny *Dictionnaire des antiquités chrétiennes* u prvom i drugom god. 1877. te god. 1883. u trećemu znatno poprayljenomu izdanju.

Ovaj primjer učenoga Francuza izdanjem ovakvoga, toli potrebita djela, djelovao je tako na Englesku i Njemačku, da su već god. 1875. Englezi William Smith i Samuel Cheetham izdali *Dictionnaire of Christian Antiquities*, uz sudjelovanje više engleskih učenjaka, izašlih iz izvrsnih škola Cambridga i Oxforda, a god. 1882. Fr. Ksaver Kraus, taj poznati Njemački učenjak, koji je ostavio tako dubokih tragova na polju crkvene historije i historije kršćanske umjetnosti, izdao je svoju *Realencyclopædie der christlichen Altérthümer*, sada već dosta rijetko djelo.

Nego rezultati istraživanja na polju kršćanske arheologije u drugoj polovici XIX. v., zahtijevali su već nova djela ove struke. To su uzeli u svoje ruke Benediktinci, prognani iz Francuske, u Farnboroughu u Engleskoj, naseljeni ondje od pok. francuske carice Eugénije, koja je njima darovala dio svoga velikog posjeda, gdje

su na zelenom brežuljku krasne vile prognanih Napoleonida. Oni su i čuvari kriptе, u kojoj počivaju smrtni ostanci Napoleona III., sina mu i žene Eugénije, koja je do četiri puta posjetila Split, a zadnji put god. 1903. Dne 31. maja pr. godine posjetio je pisac ovih redaka u društvu Mons. Ritiga ove Benediktince u Farnboroughu.

Od god. 1903. Dom Fer Cabrol, opće poznati Benediktinac zbog svojih liturgičnih radnja, i drug mu neutrudivi u radu Dom Leclerq, slijedeći stare tradicije ustrpljive erudicije i im probus labor svoga Reda, počeo, uz sudjelovanje mnogo učenjaka francuskih, a medju ovim i nekoliko njemačkih, izdavati *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*. Dosad je u debelim svescima obradjen materijal do kraja slova E. Ovo djelo zaokuplja sve grane kršćanske arheologije, naime stare institucije, običaje prvih kršćana, društveni i privatni život, arhitekturu pogansku u njezinim odnošajima sa liturgijom i sa kršćanskom umjetnosti prve periode, ikonografiju, simbole i figure kršćanske, epigrafiju, paleografiju, sigilografiju, numismatiku u njezinim odnošajima sa kršćanskim starinama, kršćansku umjetnost u njezinim raznim pojavama, napokon liturgiju, t. j. nauku obreda, koju su svi prijašnji *Dictionnaires* samo donekle, veoma malo obradili.

I dok se *Dictionnaires Martigny-a* i *Kraus-a* malo bave spomenicima naših zemalja — a baš do god. 1880. nisu se ni mogli, jer se prije ove godine nijesu vodile u većem stilu iskopine u našim krajevima, tako da u *Martigny-a* imamo rijetko spomena o spomenicima naših krajeva, na pr. na str. 94, a u *Kraus-u* nešto više (I. sv. str. 329, 353; II. sv. p. 82, 368, 697, 861), — *Dictionnaire Cabrol-ov* prati neprestance rezultate istraživanja na polju kršćanske arheologije u našim zemljama.

U ovoj Bibliografiji, pri nabrojanju naših stvari, osvrnuti ćemo se i na koja mala izostavljanja, na koja smo već u svoje vrijeme svrnuli pozornost u *Bull. dalm.*

Nije na pr. u ovomu *Dictionnaire* na str. 165. Toma I. slovo A, pod *Abbreviations* naveden jedan lijepi primjer pogaških sigla DM d(iis) M(anibus) na kršćanskim spomenicima, a to je na akroterijima jednoga sarkofaga u Solinu, na kojem su uklesana dva monogramatična križa, a ispod njih sigle DM (Sr. *Bull. dalm.* 1906. str. 89).

U članku *Actes des Martyrs* na str. 412 spominje se natpis Eugrafa chorepiscopus iz god. 431. koji se po našem mišljenju, (Sr. *Bull. dalm.* 1906. str. 90) ne bi mogao odnositi na početke kršćanstva, kako to cijeni Leclerq. Str. 1443 sl. C.

Na str. 492 sl., u članku *Ad Sanctos*, navadjaju se solinski natpisi, u kojima je govora o osobama pokopanima pokraj mučenika (Sr. *Bull. dalm.* 1906. str. 92 sl.), pa se u ove ima ubrojiti i po Leclerq-u *Victorius advocatus*. Nego o ovomu pitanju niže (str. 239.). Na str. 533 i 1978 sl. A. komentiran je kao lijep primjer

adiurationis solinski natpis neke Duiona, ancilla Valentis sponsa Dextri, te i kao primjer globe, koja se ima platiti crkvi solinskoj, ako se tko drugi u isti sarkofag hoće da pokopa, a na str. 534 naveden je glede globe i drugi natpis Domniona (Sr. Bull. dalm. 1906. str. 94, 1907. str. 149). Na str. 563 i 505—506 u pogl. Affranchissement govor je o sarkofagu Dobrog Pastira u Splitskom Muzeju. Tumačenje ovdje dano, da bi naime mnogobrojne figure svake dobe i obojega spola, okolo dviju osoba na jednoj i drugoj strani dobroga Pastira, bile oslobodjenici ovih osoba, razlikuje se bitno od tumačenja danog od drugih arheologa, koji vide ovdje u sredini Dobrog Pastira, a sa desne Isusa Krista kao učitelja čovječanstva, a sa lijeve, u ženskoj figuri, Crkvu kao učiteljicu čovječanstva (Bull. dalm. 1906. str. 96).

Na str. 890—891 opisan je važan natpis na akroterijima solinskoga sarkofaga iz II. v. (Sr. Bull. di arch. dalm. 1908. str. 256 sl.; Bull. di arch. cristiana g. 1892. str. 15), naime imena dvanaest apostola i šest jaganjaca, sa jaganjcem Kristom u sredini, oko kojega je natpis: ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum saeculi, *ἄλαξ λεγόμενον* mjesto mundi (Sr. i str. 1760 slovo C i str. 97 sl. D). Na str. 1323 naveden je natpis Ivanice opatice iz Srijema. Pisac se ne slaže s nama glede godine ovoga natpisa, koji je po nami 612, zadnji datirani natpis Solina (Sr. Bull. dalm. 1906. str. 258, 268 sl.). Na str. 1566 u poglavlju Amen navedena je i formula jednog solinskog natpisa (Sr. Bull. dalm. 1906. str. 258). Na str. 1627 govori se o predstavi genija smrti — dakle poganske reprezentacije — na solinskomu kršćanskomu sarkofagu (Bull. dalm. 1905. str. 94).

Na str. 1730 govor je o natpisu i ampuli Sv. Menas-a, nadenima u Solinu (Bull. dalm. 1906. str. 259). Na str. 1803. sl. navedena je, i u slici, interesantna tablica amuleta, nadena u Trogiru, a prenešena u Muzej u Zagreb, a ne u Solin kako ondje piše. (Sr. Bull. dalm. 1906. str. 147). (Gledaj još o ovomu str. 36—38 Toma IV. sl. E pod čl. Enchantment). Na str. 2198 sl. nabraja se prstenje s natpisima starokršćanskim u riznici katedrale u Dubrovniku, pa u Cavtatu, u Solinu (Sr. Bull. dalm. 1907. str. 152). Više je toga nađeno i kasnije u Solinu (Sr. Bull. dalm. 1907. str. 152 i passim). Pa nije zaboravljen u ovomu Dictionnairu na str. 2221 ni jedan starokršćanski prsten, naden u Glini u Hrvatskoj. Nego nije navedena, jer je nadena u Solinu prije nego se počeo ovaj Rječnik štampati, u članku Anniser (str. 2223) jedna važna glinena svjetiljka poganske tvornice Anniser (apiodori) sa prestavom dobroga Pastira (Sr. Bull. dalm. 1905. str. 26, 88; g. 1907. str. 153), važna i zbog uvođenja kršćanstva u Solinu. Nije izostavljena u članku Apocriphe na str. 2568 sl. ni ikonografija kupanja dječaka Isusa po rođenju na Portalu Zborne crkve u Trogiru i na zvoniku Stolne crkve u Splitu. Natpis na str. 2733 tobože ne-

koga Sota za Maksima, valjda zadnjega solinskoga nadbiskupa, ima se po novijem istraživanju čitati *D(eu)s v(ita)m M(axim)o archiepiscopo* t. j. *donā, ili dā, ili concedē.* (Sr. Bull. dalm. 1904. p. 13; 1906. p. 292; 1907. str. 153).

Poučan je članak na str. 2934—2971 o *ascia*, sjekirica, koja je uklesana na mnogim grobnim spomenicima, osobito u Lyonnaisu u Galiji i u Illyricumu, koja je prava *crux epigraphistarum*. Obzirom na okolnost, gdje se ova *ascia* pojavljuje, — skoro sto puta na spomenicima u Dalmaciji, pa i na kršćanskim, — mi smo jednom izrazili mnijenje (Bull. dalm. 1891. str. 168; 1907. str. 154 sl.), da je ona religiozni simbol, ostatak u našim zemljama invazije Gala. Na str. 3251, gdje se govori o *advocatus*, pa se navadja natpis solinski u grobištu mučenika u Manastirinama, *Victorius advocatus* iz god. 431, (vidi gori str. 237.) te na naše tumačenje dane još god. 1884. (Bull. dalm. 1884. p. 9; C. I. L. III. 9516) da *advocatus* znači ovdje *defensor* prava, dobara, imanja crkve, H. Leclercq opaža, da se ovaj natpis ima metnuti u odnošaj sa člankom *Ad sanctos* (str. 492.), u kojemu se navadjaju one osobe u grobištu u Manastirinama, koje su bile dostojne da budu pokopane pokraj mučenika. To bi valjda moglo biti, ali nema u natpisu nikakve formule, koja bi ovo značila, kao u drugim sličnim natpisima. (Sr. inače str. 426 slovo D pod riječi *defensor*; Bull. dalm. 1907. str. 14).

U drugom svesku ovoga Riječnika, koji nosi riječi pod slovom B. govoreći o kupkama pokraj bazilika *Bains annexés aux basilique* (str. 101) navadja pisac H. Dumaine dva natpisa nadena u Solinu, u kojima se imenuje *piscina*. O ovoj riječi dosta se je pisalo u Bull. dalm. (g. 1884. str. 179; 1885. str. 206; gg 1890. str. 151. 180.; g. 1892. str. 8.; g. 1894. str. 101.; g. 1899. str. 220., 221.; g. 1906. str. 13.; g. 1912. str. 46. sl.) Ali nijedan ni drugi od ovih natpisa navedenih u ovom članku, nije naden u blizini gradske basilice urbana, dosljedno u blizini baptistera, da se može uzeti ovdje *piscina* za kupku. Ovi su natpisi nadeni svagdje po malo po Solinu, a nekoji u grobištu mučenika u Manastirinama. A *piscina* znači u ovim napisima grobnica, raka i t. d., kako je to davno opazio de Rossi (Bull. dalm. g. 1885. str. 206.)

Na str. 430 daje se kratki opis krsionice u Solinu. I ovdje, kao i niže, često se mješa Solin sa Splitom. Tako na str. 555 u slabo jasnom opisu bazilike u Solinu kaže se: »A Salone encore, la cathédrale est établie dans le mausolée de Dioclétien« et des foudilles admirablement conduites, ont rendu une basilique précédée d'un atrium et d'un narthex. No ova gradska bazilika nije imala atriuma, kako se ovdje kaže, ali jest, imala je narthex.

Ostavivši na stranu male navode o slovima i siglama nekih natpisa u Trogiru, u Naroni, u Solinu, na str. 1521—1523 trećega sveska slova C ovoga *Districionnaire*, te opaske na str. 2340 glede diminutivne forme riječi *arca*, grobnica, *arcella* (mjesto

arcula), ako se baš ovako ima čitati mjesto *Marcella*, na str. 2635—7 citiraju se natpisi, u kojim se navadja globa na sarkofazima u Solinu, globa za one, koji bi se htjeli pokopati u grob, za drugoga namjenjen i u komu je drugi pokopan. Ovakih slučajeva imade do dvadeset na solinskim natpisima, a na jednom od ovih iz god. 426. crkva se Solinska zove *ecclesia catolica*, a na drugomu grčkomu iz VI. v. *sancta et catholica ecclesia*. Na str. 2826-27 navedena su četiri natpisa solinska, u kojim je spomena o svećenicima i djakonima oženjenima (*coniux, iugalis*). (Sr. str. 745 sl. D).

U pogl. IX. str. 55 kod *chaire episcopale* opisuje se kathedra Maksimijana, biskupa u Raveni, ovo remek-djelo umjetnosti od bijelokosti. Martroye, pisac ovoga članka, svojim mnijenjem o porijeklu ove katedre i o položaju crkve Sv. Maksima, dao je povoda našem članku u Bull. dalm. 1915. str. 3—23, u kojemu se je razjasnilo porijeklo ove katedre, vjerojatno dalmatinsko, te fiksirao položaj crkve S. Maksima, koja u odnosnim dokumentima dolazi, i to na otočiću *Sukmasin* ili *Sukmas* nedaleko od Korčule. Na str. 439 sl. govora je o kapitelima u Dioklecijanovoj Palači; a na str. 1165 naveden je lijepi jedan solinski natpis glede *castitas in matrimonio*.

U članku *Chorévêques* na str. 1443, govori se i o natpisu Eugrafa *chorepiscopus* u bazilici Mučenika u Manastirinama u Solinu. Važan je i ovaj doprinosak za rasvjetljenje institucije chorepiskopata na Zapadu, o kome se dosta pisalo. (Sr. i str. 54 slovo D i Bull. dalm. 1906. str. 90 sl.).

U članku o grobištima starokršćanskim *Cimitières* na str. 1652 (sr. i str. 1846) u pogl. VIII. opisano je u kratko grobište mučenika u Manastirinama. Opaziti je samo, da su mnoge teorije, koje pisac ovoga članka ovdje iznosi po starijim opisima ovoga grobišta, već usljed novih istraživanja i proučavanja zastarjele i neodržive. Glede *clatri*, naime ograde poganskih nekropola sr. str. 1650 slova C, gdje je naveden lijepi dotični nadpis solinski. Na str. 1759—1762 sl. navedeni su neki primjeri citata bibličkih na solinskim natpisima, a medju ovim i onaj lijepi, koji je, jer je u originalu izgubljen, bio urezan na arhitravu vrata ulaza u kuću iskopina u Solinu (*Tusculum*): *Jesu Christe, rex regium, domine dominatum, sint oculi tui aperti die ac nocte super domum istam clementer*. (Sr. i str. 97 slova D).

Na str. 2550 daje se kratki opis sa slikom Krstionice i Krizmanice (*consignatorium*) u Solinu. Na str. 2959 navedena su dva natpisa crevljara (*calegarius*) nađena u Solinu i u Podstrani (*Pituntium*). Vidi i str. 3036 ovoga sveska. A na str. 2989 opet je govor o natpisu solinskomu Ivanice, opaticel iz Srijema, glede formule smrti: *exit de corpore*, kojoj odgovara ona druga

exiit de saeculo (str. 962 Toma III.). Na str. 3008 opisana je sa slikom poznata staklena patera, nadena god. 1873. u Podgorici (Doclea) u Crnoj Gori. A na str. 3036 sl. opisuje se u veoma kratkim potezima, navadjanjem nekih natpisa, treće starokršćansko solinsko grobište, u mjestu zvanu Crikvine, na puta medju Solinom i Vranjicom. Pod imenom curator na str. 3192 naveden je natpis Favija Teodota, iz god. 382, naden u grobištu mučenika u Manastirinama, koji Teodotus bio je curator rei publicae (salonitanae), a koji pokopa svoga sina Peregrina, drugim imenom Domnion-a u ovom već glasovitom grobištu, koje se zove u natpisu in lege sancta christiana.

U svesku slova D, pod Dalmatie (str. 21—111) prikazana je na četrdesetipet stranica Dalmacija kršćanska. Mnogobrojne su u ovom članku slike, sve uzete iz *Bullettino di archeologia dalmata*, ali prerasane, pa s toga neke i baš važne ne dobro. U ovom članku od XXXIX. poglavlja dotakao se njegov neutrudivi pisac Leclercq svih pojava kršćanskoga života u Dalmaciji počamši od uvođenja kršćanstva pa sve do razorenja Solina. Nadugo govori, na temelju svega što je pisano do g. 1916., kada je sastavljen članak, o pitanju sv. Dujma, biskupa i mučenika solinskoga pokrovitelja grada i biskupije splitske, da zaključči, da je tvrdnja o prisustnosti tijela sv. Dujma u Splitu prosto bez ikakva temelja («Il en résulte que l'assertion sur la présence du corps de s. Doimus à Spalato est purement gratuite» str. 32); a na str. 34: da smo prisiljeni priznati, da sveti Dujam, koga crkva solinska (Splitska) štuje dne 7. maja, nije drugi nego onaj, koji je uvršten u martirologij dne 11. aprila («Force est donc bien d'admettre que le saint Domnius que l'Eglise de Salone (Spalato) célèbre ainsi le 7. mai n'est autre que celui qui est inserit dans le martyrologie au 11. avril»). Razlaganje o postanku i razvitku kršćanskoga grobišta u Manastirinama, po starijim člancima od g. 1896., kada se u *Bullettino dalmato* počelo pretresati znanstveno i kritično ovo pitanje, nije svagdje baš tačno, kako se je već gore opazilo, jer su ovo kasnija istraživanja koješta popravila i popunila.

Na str. 39.—42. pretresa Leclercq i pitanje dvaju Anastasija mučenika solinskih, da dodje do zaključka, da je ista operacija podvostručenja, koju je pretrpio sv. Dujam, bila udarena i na sv. Anastasija: «Cependant on a infligé à ce personnage la même operation de dedoublement qu'eut à subir Domnio; on l'a dédoublé et les mêmes textes qui ont permis l'imbroglio de Domnio-Domnius ont procuré l'imbroglio Anastase le Foulon-Anastase le corniculaire, avec le même Jean de Ravenne, fouillant les ruines de Salone et y decouvrant les reliques du corniculaire». Dakle iz »imbroglio« pitanje dvaju mučenika solinskih Dujma i Anastasija! Uz Bollandiste u Briselju eto i Benediktinci u Farnboroughu u Engleskoj daju pravo piscu članaka u pitanju mučenika solinskih! I Isusovci i Benediktinci proučili su ovo pitanje, te dali pravo

piscu dotičnih članaka, a u Splitu ovo se ne čita, te mu daje krivo — *solitudo bonorum studiorum!*

Zrake povjesničke istine sa iskopina maloga Solina prodrle su kroz Evropu sve do velikoga Londona (Leclercq radi ponajviše u British Museum), — dapače i dalje do Farnborougha, samostana Benediktinaca. A ove zrake solinske nisu mogle u dvadesetpet godina, od kada se pojavilo ovo pitanje, doprijeti do Splita, na samih 5 km. od Solina, niti prodrijeti kroz zidove Dioklecijanove palače, ni one njegova Mauzoleja (sadašnje Stolne crkve), te doprijeti do sjedala »višega kora« Kaptola Splitskoga (Kanonika), ni »nižega kora« (Svećenika). Ovi su zidovi zbilja debeli: skoro tri metra! (Sr. Buletino dalm. 1909. str. 88 i g. 1910. str. 146; god. 1913. str. 81, 89., 103.).

U pogl. XVI. str. 46. sl. dana je *La liste épiscopale de Salone*. I ako je ovaj članak pisan god. 1916. a *Kronotaksa solinskih biskupa* i t. d. štampana je u ovoj Smotri god. 1911. pisac Leclercq nije se na ovu ni najmanje osvrnuo, jer je pisana hrvatski, tako da je ovaj članak sasvim manjkav. Ovu su manjkavost požalili dvaput Bollandiste ovim riječima: »Cet ouvrage, capital en la matière, etant écrit en langue croate, demeurait inaccessible à un grand nombre d'historien« i to u opasci na str. 265. A *nalecta Boll.* 1914., gdje je na str. 265.—273. dan na francuskom jeziku kratki izvadak iz *Kronotakse*, iz pera D. K. Šegvića, dočim na str. 273. istoga godišta piše: »Si la Chronologie avait été écrite non en croate, mais en une langue plus accessible aux savants qui cultivent l'histoire ecclésiastique ancienne, elle aurait provoqué plus d'intérêt et d'admiration par le grand nombre des questions touchées et par la force de son argumentation contre des opinions erronées«. Evo drugoga primjera, osim navedenih, koji nas imaju opametiti glede jezika u našim znanstvenim časopisima.

Na str. 111. sl. u članku *Dalmatiques* o kojoj se kaže da je porijeklom iz Dalmacije, spominje se na str. 116, da Papa Ivan IV. i mučenik Domnio, na mozaiku Lateranskomu, nose dalmatiku sa resama; a na str. 291. u članku *Dauphin*, kao kršćanskomu simbolu, riječ je o dupinu na tronožju na jednoj *gemmi* u arheološkomu Splitskomu Muzeju. Medju primjerima o *dedicatio* crkava, kapela i t. d. na str. 400. navadja se i onaj natpis u kapeli sv. Venancija, Pape Ivana IV., rodomi Dalmatince, koji je dao prenijeti god. 641. moći mučenika iz Solina u Rim. Na str. 426. govori je o natpisu solinskomu *defensor*. Sr. gori na str. 239. gdje se napominje *advocatus*.

Na str. 816. citira se natpis nekog Dalmata, koji »*Christi morte redem (p) tus qui scet in pace et diem futuri iudicii intercedentibus Sanctis 1 (ibens) 1 (a) etus spectit*«.

Pod riječju Dioclétien na str. 1003—1034 opisana je na dugo Dioklecijanova palača u Splitu i navedena cijela dotična bibliografija, malne sve po Hebrad-Zeillerovu djelu *Le Palais de Dioclétien à Spalato*. Na str. 1377. citiran je solinski natpis nekoga Leona ex domesticus, činovnika u službi carevoj. Drž. činovnici zvali su se punim naslovom protector et domesticus, ili protector divini lateris Augusti nostri, a pokraćeno protector lateris nostri, protector corporis, protector Augusti, Augusti nostri, domini nostri, a natpisa službe careve nalazi se inače u Solinu.

Domus aeterna ili aeternalis za grob, često se nalazi na natpisima poganskim, ali i nije rijedak slučaj i na kršćanskim. Pa imamo takih natpisa i u Solinu, koji su navedeni na str. 1449: slova D ovoga Dictionnaire.

Začudno je, da je oštroumnomu oku Leclercqovu izbjegao u članku *Eclairage des Eglises* na str. 1726. slova E ovaj zgodan navod: »dentur in castella qui sunt super civitate Salonitanam, tam in luminaria sanctarum ecclesiarum, quam ad pauperes 100 solidi« e t. c. (Gaetano Marini, I Papiri diplomatici Roma 1805 p. 121 207 n. 78, 143; Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens e t. c. I. p. Anm.).

U članku *Encensoir* na str. 24.—25. opisan je, uz sliku, lijepi brončani kadionik, naden g. 1907. u Crikvinama, na istok Klisa, i opisan u *Bull. dalm.* 1907. str. 107. sl. Pod riječi *Entre-lacs* kaže se na str. 65. da se ovih pletera nalazi u Zadru i u Kotoru, dočim te ornamentike ima izobilja i po ostaloj Dalmaciji, na pr. u Kninu, u Splitu i t. d. (Sr. Stückerberg, Langobardische Plastik, Kempten, 1909. passim.) To je običajna ornamentika u Dalmaciji od IX. do XII. v., za doba hrvatske narodne dinastije.

U dugomu članku (str. 775.—845.) o Evangjelijarima, gdje su alfabetično i topografično navedeni svi ovi stari kodeksi, fali opis Evangjelijara stolne Crkve u Splitu, opisanog kratko s jednom ilustracijom u *Bull. dalm.* 1903. Suppl. i u *Ephemeris Spalatensis* str. 33. prigodom I. Kongresa kršćanskih arheologa u Splitu-Solinu god. 1894. Krivnja je naša! Nije se našao ni u Splitu ni u opće u našim zemljama nitko tko bi bio bolje proučio i opisao ovaj stari Codex VIII. vijeka.

I s ovim t. j. slovom E, a sv. XLVIII., koji je svezak izišao još godine 1922., svršavamo pregled ovoga zamašnoga *Dictionnaire*, koji se, kako smo vidili, osvrće često na naše krajeve, te i našu hagiografiju uvadja u kolo kulturnih naroda Evrope.